

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์รายการโทรทัศน์ซึ่งเป็นที่นิยมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

๑. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเด็กวัยรุ่น
๒. ประเภทของรายการโทรทัศน์
๓. รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

๑. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเด็กวัยรุ่น

เนื่องจากเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา เป็นเด็กที่อยู่ในช่วงที่เรียกว่าวัยรุ่น ซึ่งหมายถึง ระยะเวลาของชีวิตตั้งแต่เริ่มแตกเนื้อหนุ่มสาวกระทั่งถึงอายุบรรลุนิติภาวะ (maturity) เป็นระยะของชีวิตที่สำคัญระยะหนึ่งก่อนที่จะพัฒนาตนขึ้นเป็นผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบในชีวิตของตนเองต่อไป (เดโช ส่วนานนท์, ม.ป.ป) ซึ่งนักจิตวิทยามักกำหนดให้ช่วงอายุระหว่าง ๑๒-๒๑ ปี เป็นวัยรุ่นสำหรับผู้หญิงและช่วงอายุ ๑๓-๒๒ สำหรับผู้ชาย (สมิทท์ สระอุบล, ๒๕๓๕) ดังนั้นการที่เราจะเข้าใจเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาได้ดี เราควรทราบความต้องการ ความสนใจและทัศนคติของเขาเหล่านั้น เพื่อก่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษาดังนี้

๑.๑ ความต้องการของวัยรุ่น

โดยธรรมชาติของมนุษย์ จะต้องพยายามกระทำตนให้อยู่ใน ภาวะสมดุลเสมอ เช่นไม่ให้หิว ไม่ให้เสื่อมเกียรติ ไม่ให้กังวลนอน ไม่ให้เกิดความ อหaginใจ ๆ ขณะใดเมื่อหิว รู้สึกว่าเสื่อมเกียรติ กังวลนอน อหaginได้ ฯลฯ ร่างกาย ไม่อยู่ในภาวะสมดุลเสียแล้ว การที่มนุษย์เสียสมดุลไปเช่นนี้เรียกได้ว่า มนุษย์เกิด ความต้องการ (จรรยา มิลินทร์และคนอื่นๆ : ๒๕๐๕) นักจิตวิทยาได้รวบรวมความ ต้องการของวัยรุ่นได้ ๑๕ ประการคือ

๑.๑.๑ ความต้องการสัมฤทธิ์ผล (achievement) หมายถึง ความต้องการทำอะไรให้ดีที่สุด ต้องการความสำเร็จ ชอบทำงานให้สำเร็จโดย อาศัยความชำนาญและความพยายาม อยากให้ผู้อื่นเห็นว่าตนเป็นผู้ชำนาญงาน ต้อง การทำงานชิ้นสำคัญให้สำเร็จ หรือทำงานชิ้นยาก ๆ ให้เป็นอย่างดี ต้องการแก้ไข ปัญหาที่ยุ่งยาก ชอบทำอะไรที่ดีกว่าคนอื่น

๑.๑.๒ ความต้องการยกย่องผู้อื่น (deference) หมายถึง ความต้องการรับคำแนะนำจากผู้อื่น อยากให้ผู้อื่นคิดอย่างไร ชอบทำตามคำชี้แจง หรือความคาดหวังของผู้อื่น ชอบยกย่องเคารพผู้อื่น ชอบชมผู้อื่นว่าทำงานได้ดี ชอบ รับความเป็นผู้นำของผู้อื่น ชอบอ่านชีวประวัติของบุคคลสำคัญ ชอบทำตามประเพณี นิยม และอยากให้ผู้อื่นเป็นผู้ตัดสินใจให้

๑.๑.๓ ความต้องการความเป็นระเบียบ (order) หมายถึง ความต้องการทำงานเป็นระเบียบเรียบร้อย ชอบวางแผนก่อนลงมือทำอะไรที่ยาก ชอบรวบรวมรายละเอียดในงานที่ต้องทำ ชอบเก็บจดหมายและเอกสารอื่นๆ อย่าง เรียบร้อย และจัดให้เป็นระเบียบตามระบบใดระบบหนึ่ง ชอบรับประทานอาหาร เป็นเวลา ชอบวางแผนการทำงานให้ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปอย่างราบรื่นโดย ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

๑.๑.๔ ความต้องการแสดงออก (exhibition) หมายถึง ความต้องการกล่าวถึงสิ่งที่ผู้อื่นเห็นว่าหลักแหลม ชอบเล่าเรื่องตลกและเรื่องที่น่าสนใจ ชอบเล่าเรื่องการผจญภัยและประสบการณ์ของตนเอง อยากให้ผู้อื่นสังเกตและกล่าวถึงรูปร่างหน้าตาของตน ชอบพูดเพื่อจะดูว่าจะมีผลอย่างไรกับผู้อื่น ชอบพูดถึงความสำเร็จของตนเอง ชอบเป็นจุดสนใจ ชอบใช้คำพูดที่ผู้อื่นไม่ค่อยเข้าใจ และชอบตั้งคำถามที่ผู้อื่นตอบไม่ได้

๑.๑.๕ ความต้องการพึ่งตนเอง (autonomy) หมายถึง ความต้องการไปไหนมาไหนตามความพอใจ ต้องการพูดได้อย่างที่คิด ต้องการตัดสินใจด้วยตนเอง ชอบอิสระเวลากระทำสิ่งต่าง ๆ ชอบทำอะไรมักไม่คำนึงว่าผู้อื่นจะคิดอย่างไร ชอบวิจารณ์บุคคลที่มีอำนาจ ชอบหลีกเลี่ยงการรับผิดชอบ และหน้าที่

๑.๑.๖ ความต้องการไมตรีสัมพันธ์ (affiliation) หมายถึง ความต้องการช่วยเหลือเพื่อนและซื่อสัตย์ต่อเพื่อน ๆ ชอบทำสิ่งต่าง ๆ ให้เพื่อน ชอบรู้จักคนแปลกหน้า ชอบมีเพื่อนให้มากที่สุดที่จะมากได้ ชอบแบ่งปันสิ่งของกับเพื่อน ๆ ชอบทำงานกับเพื่อนมากกว่าทำงานตามลำพัง ชอบสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ

๑.๑.๗ ความต้องการความเข้าใจตนเองและผู้อื่น (intrareception) หมายถึง ความต้องการวิเคราะห์แรงจูงใจและความรู้สึกของตนเอง ชอบสังเกตผู้อื่น พยายามเข้าใจผู้อื่นว่ารู้สึกอย่างไรเมื่อพบปัญหา มักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มักวิเคราะห์เหตุผลของคนอื่นว่าเหตุใดเขาจึงทำอย่างนั้น มากกว่าจะดูเพียงแต่สิ่งที่เขาทำ ต้องการวิเคราะห์แรงจูงใจของผู้อื่น และชอบทำนายว่าผู้อื่นจะปฏิบัติอย่างไรในเหตุการณ์หนึ่ง ๆ

๑.๑.๘ ความต้องการขอความช่วยเหลือ (succorance)

หมายถึง ความต้องการให้ผู้อื่นช่วยเหลือเวลาเดือดร้อน ชอบให้ผู้อื่นให้กำลังใจ
 ตน ชอบให้ผู้อื่นแสดงความเมตตากรุณาต่อตน ชอบให้ผู้อื่นเข้าใจและเห็นใจเมื่อ
 ตนประสบปัญหา อหากให้ผู้อื่นรัก ชอบให้ผู้อื่นทำอะไรให้ด้วยความเต็มใจ

๑.๑.๙ ความต้องการมีอำนาจเหนือผู้อื่น (dominance)

หมายถึง ความต้องการขัดแย้งความคิดเห็นของผู้อื่น ชอบเป็นผู้นำกลุ่ม อหากให้
 ผู้อื่นนับถือตนเป็นหัวหน้า อหากได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งให้เป็นประธานของ
 กลุ่ม อหากได้รับเชิญให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อถกเถียงของผู้อื่น ต้องการมีอิทธิพลชัก
 จูงให้ทำตามสิ่งที่ตนปรารถนา ชอบแนะนำและบงการผู้อื่นว่าควรทำงานอย่างไร

๑.๑.๑๐ ความต้องการขอมรับผิด (abasement) หมายถึง

ความต้องการขอมรับผิดเมื่อทำสิ่งที่ผิดพลาดไป ขอมรับการตำหนิเมื่อมีสิ่งผิดพลาด
 เกิดขึ้น รู้สึกว่าความเจ็บป่วยและความทุกข์ที่ได้รับนั้นทำให้เกิดผลดีมากกว่าผลเสีย
 อหากได้รับการลงโทษเมื่อทำผิด รู้สึกสบายใจเมื่อได้ขอมแพ้หรือหลีกเลี่ยงการต่อสู้
 อหากสารภาพเมื่อทำผิด

๑.๑.๑๑ ความต้องการช่วยเหลือผู้อื่น (nurtruanee)

หมายถึง ความช่วยเหลือเพื่อนเวลาเขาเดือดร้อน มักยกโทษให้แก่เพื่อน ๆ
 ชอบทำอะไรเล็กๆ น้อยๆ ให้ผู้อื่น ชอบมีน้ำใจต่อผู้อื่น ชอบเห็นใจเวลาผู้อื่นได้รับ
 อันตรายหรือเจ็บป่วย ชอบแสดงความรักใคร่ชอบพอต่อผู้อื่น และชอบให้ผู้อื่นเล่า
 เรื่องปัญหาส่วนตัวให้ฟัง

๑.๑.๑๒ ความต้องการเปลี่ยนแปลง (change) หมายถึง

ความต้องการทำสิ่งใหม่ ๆ แปรก ๆ ชอบท่องเที่ยว ชอบพบปะกับคนแปลกหน้า
 ชอบเปลี่ยนกิจวัตร ชอบค้นคว้าใหม่ ๆ ชอบรับประทานอาหารตามสถานที่แปลกๆ
 ใหม่ ๆ ชอบทดลองทำงานใหม่และไม่ซ้ำกัน ชอบเปลี่ยนที่อยู่ไปตามที่ต่างๆ และ

อยู่ในที่แปลกๆ นิยมการแต่งกายที่ทันสมัย ชอบทำอะไรแปลกๆ ใหม่ๆ

๑.๑.๑๓ ความต้องการอดทน (indurance) หมายถึง ความต้องการทำงานโดยไม่หยุดจนกว่าจะสำเร็จ ชอบทำงานตามที่รับมอบหมายจนสำเร็จ ชอบทำงานด้วยความมานะอดทน ชอบคิดแก้ไขปัญหาไปเรื่อยๆ จนกว่าจะแก้ไขได้ ชอบทำงานชิ้นหนึ่งๆ ให้สำเร็จก่อนที่จะทำงานชิ้นอื่นต่อไป ชอบทำงานจนดิ้นเพื่อให้งานสำเร็จ ไม่อยากให้ใครมารบกวนเวลาทำงาน ชอบทำงานหรือคิดแก้ปัญหาต่อไป แม้ดูเหมือนว่าไม่มีทางสำเร็จก็ตาม

๑.๑.๑๔ ความต้องการคบเพื่อนต่างเพศ (heterosexuality) หมายถึง ความต้องการออกไปพบเพื่อนต่างเพศ ชอบทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกับเพื่อนต่างเพศที่ถูกใจ ชอบอยู่ใกล้ชิดกับเพื่อนต่างเพศ ชอบให้คนต่างเพศสนใจ เพราะเห็นว่ารูปร่างหน้าตาของตนชวนมอง ชอบคุยเกี่ยวกับเรื่องเพศ ชอบอ่านหนังสือหรือบทละครที่มีเรื่องเพศเป็นส่วนใหญ่ ชอบพูดหรือฟังเรื่องขบขันเกี่ยวกับเพศ และมักเกิดอารมณ์ตื่นเต้นเรื่องเพศ

๑.๑.๑๕ ความต้องการที่จะก้าวร้าวหรือรุกรานผู้อื่น (aggression) หมายถึง ความต้องการขัดแย้งความคิดเห็นของผู้อื่น ชอบบอกผู้อื่นว่าตนคิดอย่างไรเกี่ยวกับตัวเรา ชอบวิจารณ์ผู้อื่นอย่างเปิดเผย ชอบหัวเราะเยาะผู้อื่นหรือตำหนิผู้อื่น เมื่อไม่เห็นด้วยกับเขาชอบแกล้งคนที่สับสนประมาทตน มักโกรธง่ายและชอบวิจารณ์ผู้อื่น เมื่อมีสิ่งใดผิดพลาดเกิดขึ้นและชอบอ่านหนังสือพิมพ์ที่มีเรื่องฆาตกรรมและเรื่องรุนแรงอย่างอื่น

ความต้องการของเด็กวัยรุ่น

สมาคมการศึกษาแห่งชาติ (National Education Association) ของสหรัฐอเมริกา ได้รวบรวมความต้องการของเด็กวัยรุ่น และสรุปว่า เด็กวัยรุ่นทุกคนมีความต้องการ ๑๐ ประการ (Ten Temperative Needs of Youth) (สโท เจริญสุข, ๒๕๐๗, ๒๕๕) ดังนี้

๑. ความชำนาญ และความเข้าใจเกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน
๒. ความมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์
๓. ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง
๔. ความเข้าใจในความสำคัญของชีวิตครอบครัว
๕. ความเป็นผู้มีอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้อย่างสามารถ
๖. ความเข้าใจในระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวัน
๗. การมีโอกาสได้ชื่นชมกับความงามและซาบซึ้งในศิลปะ คนตรี วรรณคดี และธรรมชาติ
๘. การมีความสามารถในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และแบ่งเวลาได้เหมาะสมในกิจกรรมต่าง ๆ ของเขา
๙. ต้องการที่จะให้ความเคารพนับถือผู้อื่น และสามารถดำรงชีวิต สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี
๑๐. ต้องการมีความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล แสดงความคิดเห็นของตนได้แจ่มแจ้ง สามารถอ่านและฟังได้อย่างเข้าใจ

ความต้องการทั้ง ๑๐ ประการของเด็กวัยรุ่นตามที่กล่าวมา เป็นผลจากการศึกษาในเด็กวัยรุ่นของอเมริกา ซึ่งใช้เป็นเกณฑ์ในการอธิบายความต้องการของเด็กวัยรุ่นไทยได้พอประมาณ (ปราณี รามสูต, ๒๕๒๘)

กล่าวถึงลักษณะความต้องการเฉพาะวัยของเด็กวัยรุ่นไทยที่มีผลไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออกของวัยรุ่น ตามความเห็นของนักจิตวิทยาไทยและผู้ใหญ่ไทยทั่วไป ดังนี้

๑. เด็กวัยรุ่นต้องการความรัก ความรักทุกชนิดช่วยนำความสุขความอบอุ่นทางใจมาให้ วัยรุ่นต้องการความรักทั้งในฐานะผู้ให้และผู้รับ รักเพื่อน รักเพศตรงข้ามอย่างคู่รัก หากขาดความรักจะทำให้เด็กวัยรุ่นเกิดความพิการทางจิตใจ มีปมด้อย

๒. วัยรุ่นต้องการเสรีภาพ และต้องการเป็นผู้ใหญ่ เป็นการเตรียมตัวไว้ครองเรือน ทำมาหากินด้วยตนเองในอนาคต (ราศรี ธรรมนิยม, ๒๕๒๕) ที่กล่าวว่า เด็กวัยรุ่นต้องการอิสระเสรีต้องการเป็นผู้ใหญ่ ต้องการหาเลี้ยงตนเอง ไม่ต้องการให้ผู้ใหญ่มายุ่งเรื่องส่วนตัว ต้องการสิทธิในการปกครองตนเอง ความต้องการเป็นอิสระเสรีทั้งในแง่การคิด และการกระทำของวัยรุ่นนี้ บางครั้งรุนแรงถึงกับทำให้วัยรุ่นเบื่อหน่าย ระอา กับกฎเกณฑ์ หรือระเบียบวินัยบางประการ

๓. เด็กวัยรุ่นต้องการความเสมอหน้าทัดเทียมผู้อื่นในทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นสถานะทางเศรษฐกิจสังคม รูปร่างหน้าตา เสื้อผ้าเครื่องใช้ มีความรู้สึกเป็นปมด้อยง่ายมาก แม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อยในสายตาของคนอื่นหรือคนวัยอื่น เช่น ผอมไป อ้วนไป ก็เป็นปมด้อย (โสมรสมิ์ จักรประภา, ๒๕๑๕)

๔. ต้องการมีประสบการณ์ในเรื่องต่างๆ อยากรู้ อยากเห็น อยากลอง อยากกระทำในทุกสิ่ง ซึ่งเป็นบ่อเกิดที่อาจทำให้ใจแตกในเรื่องเพศ

ติดขาเสฟติด ติดเครื่องดองของเมา ฯลฯ เป็นต้น

๒. ความสนใจของวัยรุ่น

ระยะวัยรุ่นเป็นช่วงที่ทั้งชายและหญิงมีพัฒนาการสูงสุดของชีวิต ความกระตือรือร้น ความสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวจะมีมากโดยเฉพาะกิจกรรมเป็นกลุ่ม เด็กจะสนใจทางด้านกีฬา เช่น กีฬากลางแจ้ง กีฬาในร่ม รวมถึงการเคลื่อนไหว ก้าวหน้าต่าง ๆ ของการกีฬากลางแจ้ง การแข่งขันต่าง ๆ ส่วนหญิงไม่มีกำลังพอในการเล่นกีฬาเหมือนชาย กลุ่มความสนใจมักเป็นทางด้านกิจกรรมงานบันเทิง อติเรกต่าง ๆ เช่น การ์ตูนหนัง ฟังดนตรี วิทยุ ดูโทรทัศน์ การส่งเสริมกิจกรรม และงานอติเรกต่าง ๆ ให้กับเด็กนี้เป็นสิ่งจำเป็นที่ควรให้ความสนใจเพราะเป็นผลดีทางด้าน การลดความเครียด ความกังวลต่าง ๆ ของวัยรุ่น กิจกรรมกลุ่ม เป็นการฝึกการเข้าสังคมและกิจกรรมที่มีเพื่อนต่างเพศร่วมด้วย เป็นประสบการณ์ที่ช่วยลดความเครียดทางเพศได้เป็นอย่างดี และการทำงานร่วมกันย่อมบังเกิดผลดีทางด้าน การรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ความสนใจด้านต่าง ๆ ของวัยรุ่นมีดังนี้ คือ (ฉวีวรรณ สุขพันธ์โพธารามย์ : ๒๕๒๗)

๒.๑ ความสนใจเรื่องสุขภาพ ได้แก่ การกิน การพักผ่อนหลับนอน การแต่งกาย การรักษาความสะอาด และโรคภัยไข้เจ็บ

๒.๒ ความสนใจเรื่องเพศ เช่น การปรับปรุงตนเองให้มีบุคลิก ลักษณะเป็นที่น่าสนใจของผู้อื่นโดยเฉพาะเพศตรงข้าม การวางตัวต่อเพื่อนต่างเพศ การเลือกเพื่อนต่างเพศ

๒.๓ ความสนใจเรื่องการเลือกอาชีพ วัยรุ่นจะสนใจอาชีพอย่าง เป็นจริงเป็นจัง ไม่เลือนลอยเพื่อฝันเหมือนเด็ก และจะมีความสนใจในอาชีพที่ สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความสามารถของตน ความสนใจทางด้านอาชีพ อาจจะมี

จากอิทธิพลของพ่อแม่ คือ สนใจอาชีพที่บรรพบุรุษประกอบอยู่ หรือที่พ่อแม่สนับสนุน นอกจากนี้เป็นเรื่องของกลุ่มเพื่อนมีส่วนอย่างมากที่เลือกสาขาวิชาชีพตรงกับเพื่อนสนิทของตน ทั้งนี้สภาพความนิยมของสังคมจะมีอิทธิพลมากที่สุดต่อการคิด การตัดสินใจของวัยรุ่น

๒.๔ ความสนใจในนันทนาการ วัยรุ่นรักสนุก ชอบการบันเทิงสนุกสนาน ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่า ในการรวมกลุ่มของวัยรุ่น มักจะมีลักษณะกิจกรรมความบันเทิงอยู่เสมอ

๒.๕ ความสนใจค้นคว้า วัยรุ่นเป็นระยะของความสนใจ อยากค้นหาสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ อยู่เสมอ มีจินตนาการกว้างขวาง สนใจทางด้านการประดิษฐ์ การเขียนภาพ การค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ วัยรุ่นมีความสนใจทางการจำดี แต่มักไม่ค่อยชอบจำ เพราะมีสิ่งที่น่าสนใจต่าง ๆ มากมาย จึงมักมุ่งใช้ความคิดไปทางค้นคว้ามากกว่า

๒.๖ ความสนใจสร้างนิสัยการเรียนดี โดยปกติแล้วผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนในวัยเด็กโตและวัยรุ่น ล้วนมีความคิดต้องการจะเป็นผู้ที่มีผลทางด้าน การเรียนดี เพราะการเรียนดีย่อมจะนำไปสู่การเป็นที่นิยมยอมรับของครู เป็นที่ ยกย่องของเพื่อน การทำความเข้าใจผู้เรียนอ่อนจึงต้องใช้วิธีอะลุ้มอล่วย ความนุ่มนวล เพื่อไม่เป็นการสร้างความน้อยใจให้กับนักเรียนที่เสียกำลังใจ เพราะไม่สมหวังในการเรียน

๒.๗ ความสนใจเรื่องคุณสมบัติส่วนตัว วัยรุ่นจะสนใจลักษณะต่างๆ ของคนที่จะทำให้ตนได้รับความสำเร็จ การยอมรับจากผู้อื่น เช่น สนใจรูปร่างหน้าตา ผู้ที่มีใบหน้าเป็นสิว รูปร่างไม่ได้สัดส่วน อ้วนหรือผอมเกินไป ซึ่งเมื่อตอนเด็กไม่ได้ให้ความสนใจ จะหันกลับมาพิจารณาด้วยอารมณ์ความรู้สึกไม่สบายใจ นอกจากนี้วัยรุ่นจะสนใจบุคลิกภาพความสะอาดเรียบร้อย การวาง

ท่าทางต่าง ๆ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่จำเป็นในการเข้าสังคม

๒.๘ ความสนใจเรื่องปรัชญาชีวิต วัยรุ่นจะสนใจยึดหลักศีลธรรม จรรยา ต้องการทำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เรามักพบวัยรุ่นพยายามคิด เขียนอุดมการณ์ สุภาษิตประจำตัวคิดไว้ตามปกสมุด หนังสือมิตรสัมพันธ์ (friendship)

เฮิร์ลลอค (Hurlock, E.B) ได้แบ่งความสนใจของวัยรุ่นไว้ดังนี้

๑. ความสนใจทางสังคม (Social Interests) ความสนใจทางสังคม มักจะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์และบุคคลในสังคม เช่น งานเลี้ยงต่างๆ การพบปะสนทนากัน เด็กวัยรุ่นจะมีความสนใจในกิจกรรมทางสังคม สนใจชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ถูกกีดกันจากสังคมหรือไม่ได้ได้รับความยุติธรรม ซึ่งความสนใจเหล่านี้จะแสดงออกโดย การเข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

๒. ความสนใจส่วนบุคคล (Personal Interests) ซึ่งจะรวมถึงความสนใจในเรื่องการแต่งกาย พยายามดูแฟชั่นให้ทันสมัยและเป็นที่ยอมรับของเพื่อนฝูง ความสนใจเรื่องเพศ วัยรุ่นจะสนใจเพศตรงข้ามจึงพยายามปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนต่างเพศ การปฏิบัติต่อเพศตรงข้าม การเลือกเพื่อนต่างเพศ ความสนใจที่จะแสวงหาความเป็นอิสระ วัยรุ่นจะเลือกแสดงพฤติกรรมที่ทำให้เขามีความสุข ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ความสนใจในอาชีพ และความสนใจในการเรียน

๓. ความสนใจในการพักผ่อนหย่อนใจ (Recreational Interests) วัยรุ่นจะเลือกกิจกรรมที่เขาชอบ และมีความถนัดมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นเกมและกีฬา การอ่านหนังสือ ฟังวิทยุ และดูโทรทัศน์ ความสนใจในการดูภาพยนตร์ ซึ่งภาพยนตร์ที่วัยรุ่นสนใจมักจะเป็นประเภทโรแมนติก การผจญภัย

เรื่องตลกขบขัน เพศศึกษาและเรื่องเกี่ยวกับสังคม วัยรุ่นหญิงโดยทั่วไปจะชอบ ภาพยนตร์เกี่ยวกับความรัก ส่วนวัยรุ่นชายชอบเรื่องการผจญภัย เรื่องลึกลับ และเรื่องตลก การดูภาพยนตร์นับว่าเป็นกิจกรรมที่สร้างความบันเทิงให้กับวัยรุ่น มาก ไม่ว่าเขาจะไปดูกับเพื่อนหรือดูคนเดียวก็ตาม เพราะจะทำให้เขาหลีกเลี่ยง ความยุ่งเหยิงในชีวิตได้อย่างน่าพอใจ นอกจากนี้ลักษณะของผู้แสดงภาพยนตร์ จะมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นมาก โดยเฉพาะวัยรุ่นหญิงจะพยายามเลียนแบบการแต่งกาย ทรงผม การพูด การแสดงออกของดาราภาพยนตร์ที่เขาชอบ รวมทั้งติดตาม เรื่องราวของดาราภาพยนตร์จากหนังสือ นิตยสารภาพยนตร์ต่างๆ ด้วย (สุชา จันทน์เอม : ๒๕๒๔)

๓. ทัศนคติของวัยรุ่น

ทัศนคติ คือสภาวะความพร้อมของจิตใจและอารมณ์ที่จะแสดงปฏิกิริยา ต่อสถานการณ์ บุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ในลักษณะที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกระบวนการตอบสนองตามนิสัยของคน ซึ่งได้รับการวางเงื่อนไขมาก่อนหรือกระส่วนที่มีความ เกี่ยวพันกับสิ่งเหล่านี้อยู่แล้ว (ประสาน ทิพย์ชารา ม.ป.ป. : เรื่องมาลัย ๒๕๒๕)

๓.๑ ทัศนคติต่อผู้ใหญ่ โดยทั่วไป เด็กหญิงชอบรับฟังผู้ใหญ่มากกว่า เด็กชาย ในระหว่างอายุ ๑๔-๑๖ ปี สำหรับเด็กชายนั้นการชอบรับฟังจะค่อยๆ ลดลงเมื่ออายุ ๑๖ ปี และความสัมพันธ์ระหว่างการเชื่อฟังและระดับเศรษฐกิจ สังคมนั้นไม่มีเลข ส่วนเด็กหญิงนั้นระดับการเชื่อฟังกับฐานะเศรษฐกิจสังคมมีส่วน สัมพันธ์กันอยู่มากแต่ไม่มากนัก

๓.๒ ทักษะคิดต่อโรงเรียน เด็กวัยรุ่นมักจะนำทักษะคิดและความสนใจ บางอย่างที่ได้คิดต่มาจากบ้านมาใช้ในการเล่นกับเพื่อน ๆ ในโรงเรียนและที่อื่น ๆ ฉะนั้นถ้าไม่สามารถจะทำความเข้าใจถึงการพัฒนาการทางทักษะคิดและความสนใจ ที่เด็กได้สะสมมาก่อนแล้ว ย่อมไม่เข้าใจในตัวเด็ก และปัญหาที่เกิดขึ้นแก่เด็ก

๓.๓ ทักษะคิดต่อเพื่อนร่วมชั้น ในบรรดาทักษะคิดที่ก่อตั้งขึ้นในเด็ก ระดับมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลายนั้น ความสำคัญส่วนหนึ่งเกี่ยวเนื่องกับ ความสัมพันธ์ที่มีต่อเพื่อนร่วมชั้น และขึ้นอยู่กับ การยอมรับของสมาชิกในกลุ่มด้วย ถ้าคนใดสามารถเข้าร่วมในกิจกรรมมาก แสดงว่าเขาเป็นที่ยอมรับของกลุ่มจาก เพื่อน ๆ มากเท่านั้น

๓.๔ ทักษะคิดที่มีต่อครู ทักษะคิดของเด็กวัยรุ่นที่มีต่อครูมักเป็นทักษะคิด ของกลุ่มและหากพวกหัวหน้ากลุ่ม หรือผู้นำแก๊งต่าง ๆ มีทักษะคิดต่อครู เช่น ใจ เพื่อนวัยรุ่นคนอื่น ๆ มักคล้อยตามบางครั้งการที่ชุมชนให้ความสำคัญ หรือไม่ให้ความสำคัญต่อบทบาทของครูนั้นจะมีอิทธิพลต่อการกระทำของเด็กต่อครูด้วย แต่ เด็ก ๆ มักจะให้การยกย่องครูอย่างจริงจังและยุติธรรมกว่าพวกผู้ใหญ่

๓.๕ ทักษะคิดที่มีต่อการศึกษา เด็กวัยรุ่นส่วนมากหรือเกือบทั้งหมด จะวาดโครงการในอนาคตไว้อย่างสวยงาม เช่น จะศึกษาต่อจนจบชั้นสูงสุดของ มหาวิทยาลัย อยากรับแพทย ทย นาย นักธุรกิจ ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น

๓.๖ ทักษะคิดที่มีต่อการแต่งกาย เด็กทุกคนเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นจะ มีความอ่อนไหวได้ง่าย มีความสนใจในสิ่งแวดลอมรอบ ๆ ตัวเองเป็นอันดับแรก เขาคิดว่าสิ่งแวดลอมต่าง ๆ เหล่านี้ มีความสัมพันธ์และสำคัญกับตนอยู่มาก ฉะนั้นเด็กวัยรุ่นจึงชอบแต่งกายแบบนำสมัย แสดงถึงความเป็นคนที่ทันต่อเหตุการณ์ ของโลก นอกจากนั้นยังชอบแต่งกายแบบนำผู้อื่น เพราะเข้าใจว่าถ้าตนแต่ง เหมือน ๆ กันหรือคอยกระทำตามผู้อื่นก็อาจจะไม่เด่นขึ้นมา เมื่อคนอื่นเห็น คนอื่น

ก็เอาอย่างกันเป็นที่แพร่หลาย เพราะถือว่าเป็นของแปลกและน่าทำตามเป็นสิ่งที่
ทันสมัย

ประเภทของรายการโทรทัศน์

การแบ่งรายการโทรทัศน์ออกเป็นประเภทต่างๆ นั้น ขึ้นอยู่กับงาน
วิจัยแต่ละเรื่อง ในแต่ละงานวิจัยนั้นมีความยึดหยุ่นในการจัดแบ่งประเภทรายการ
ให้เป็นกลุ่มย่อยต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตามรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศ
ทุกสัปดาห์จะมีรูปแบบตัวมภายนอก เป็นรูปแบบภายนอกที่แน่นอนเป็นอันเดียวกัน
จนดูเหมือนเป็นสูตรสำเร็จ ซึ่งในแต่ละสัปดาห์จะมีรูปแบบของรายการที่เหมือน
เดิม หากแต่ให้รายละเอียดเพิ่มขึ้นจนรู้สึกว่ามีหลากหลาย (Edeard
and Bretz, ๑๙๖๖ : ๓๓) เช่น

กูดฮาร์ดต์, เอชเรนเบอร์กและคอลลินส์ ได้จัดแบ่งประเภทรายการ
โทรทัศน์ โดยการวิเคราะห์การเลือกชมรายการต่างๆ จากปัจจัยทางประชากร
ศาสตร์ ดังนี้ (Goodhardt, Ehrenberg and Collins, ๑๙๗๔ : ๕๘)

๑. ข่าวสารประจำวัน (News & News Magazines)
๒. สารคดีรวมทั้งวิเคราะห์ข่าว (Documentaries & News
Features) โดยที่อาจจะมีลักษณะเป็นข่าวแบบสารคดี การอภิปรายทั่วไป
รายการแบบนิตยสาร หรือปกิณกะอย่างใดอย่างหนึ่ง
๓. ศาสนา (Religion)
๔. การศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education)
๕. ละครภาพยนตร์ (Drama & Series) อาจเป็นเรื่องสั้นเป็น
ตอน ๆ เรื่องผจญภัยและอาชญากรรม วีรบุรุษตะวันตกและภาพยนตร์ชุดซึ่งดำเนิน

เรื่องสืบต่อกันโดยยึดเค้าโครงเรื่องเดิม

๖. ภาพยนตร์เรื่องยาว (Cinema Film)

๗. รายการบันเทิงและดนตรี (Entertainment & Music)

ได้แก่ ละครตลก เกม และการแข่งขัน ดนตรีฟ้อนคลายอารมณ์ และอื่น ๆ

๘. กีฬา (Sports)

ไพพ์, เอเมอร์สันและแลนอน ได้จัดแบ่งเป็นประเภทรายการโทรทัศน์ ออกเป็น ๗ ประเภท เมื่อเขาทำการสำรวจความชอบในการเลือกชมรายการ โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับชั้นทางสังคมกับลักษณะนิสัยในการดูโทรทัศน์ ของกลุ่มคนผู้ใช้แรงงานและครอบครัวในพอร์ตมัท ดังนี้ (Pipe, Emerson and Lannon, ๑๙๗๕ : ๖๗-๘๐)

๑. ละครสั้นและรายการบันเทิง (Comedy and Light Entertainment)

๒. การศึกษาและสารนิเทศ (Educational and Informational)

๓. กีฬา (Sports)

๔. ละครและภาพยนตร์ชุด (Plays and Quality Series)

๕. ภาพยนตร์เรื่องยาว (Films)

๖. รายการสำหรับเด็ก (Children's Programmes)

๗. รายการศาสนา (Religious Programmes)

ไวย์ และ ฮอฟแมน ได้แบ่งรายการโทรทัศน์ออกเป็น ๑๕ ประเภท เมื่อเขาทั้งสองได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้โทรทัศน์กับสื่ออื่นๆ ของเด็ก โดยให้เด็ก

เลือกรายการโทรทัศน์ที่ชอบมากที่สุด ๕ รายการ แล้วจึงนำรายการต่าง ๆ มาจัดเข้ากลุ่มได้ ๑๔ กลุ่มดังกล่าว ได้แก่ (Lyle and Hoffman, ๑๙๗๕ : ๑๓๒, ๑๔๗)

๑. การผจญภัยแนวใหม่ (Hip Adventure)
๒. ละครเบาสมอง (Situation Comedy)
๓. ละครชีวิตครอบครัวเบาสมอง (Family Situation Comedy)
๔. ตำรวจและนักสืบ (Cop/detective)
๕. การ์ตูน (Cartoon)
๖. ดนตรีและรายการวิพิธทัศนะ (Music and Veriety)
๗. ละคร (Plays)
๘. นาฏกรรม (Dramatic)
๙. ข่าว (News)
๑๐. การศึกษาและวัฒนธรรม (Education and Culture)
๑๑. ภาพยนตร์คำंबอยตะวันตก (Western)
๑๒. เกม (Games)
๑๓. กีฬา (Sports)
๑๔. ภาพยนตร์เรื่องยาว (Films)

วิลเลียมได้จัดแบ่งรายการโทรทัศน์ออกเป็น ๑๐ ประเภท พร้อมทั้งได้อธิบายรายละเอียดลักษณะของแต่ละประเภทดังนี้ (William, ๑๙๗๕ : ๗๙ - ๘๑)

๑. ข่าวและข่าวบริการสังคม (News and Public Affairs)

ได้แก่ ชาวต่างประเทศ ชาวในประเทศ ชาวกีฬา ชาวเกษตร วิเคราะห์ข่าว รวมทั้งรายการสนทนาหรืออภิปรายปัญหาสังคมเพื่อบริการสังคม

๒. สารคดี (Features and Documentaries) ได้แก่ สารคดีท่องเที่ยวชีวิตสัตว์ รวมทั้งรายการประเภทให้ความรู้ ซึ่งเป็นในรูปของภาพยนตร์หรือการอภิปราย

๓. รายการเพื่อการศึกษา (Education) เป็นรายการที่จัดขึ้นเพื่อให้ความศึกษาโดยตรงแก่ประชาชน ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน

๔. ศิลปะและดนตรี (Arts and Music) เช่น รายการจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ภาษาและวรรณคดี รวมทั้งรายการดนตรีคลาสสิก เป็นรายการที่ให้ความรู้และความซาบซึ้งทางศิลปะพร้อมกับความบันเทิง

๕. รายการสำหรับเด็กและภาพยนตร์การ์ตูน (Children's Programmes) เป็นรายการที่จัดขึ้นสำหรับเด็กโดยตรงโดยเป็นการ์ตูน หุ่นเชิดมือ หุ่นกระบอก ซึ่งให้ความรู้หรือความบันเทิง หรือทั้งความรู้และความบันเทิง

๖. ละครโทรทัศน์ (Drama) ได้แก่ รายการที่จัดเป็นละครโทรทัศน์ และเป็นตอนสั้น ๆ ที่ดำเนินเรื่องติดต่อกันไปตลอด

๗. ภาพยนตร์ (Movies) ทั้งภาพยนตร์ชุดและภาพยนตร์เรื่องยาว

๘. ปกิณกะบันเทิง (General Entertainment) เป็นรายการที่เน้นความบันเทิงหลายรูปแบบ แต่ยังคงให้สาระความรู้อยู่บ้าง เช่น การตอบปัญหาชิงรางวัล การโต้วาที แพชั่นและดนตรี หรือหลาย ๆ อย่างรวมกัน

๙. รายการกีฬา (Sports) เป็นรายการที่จัดขึ้นเพื่อการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความบันเทิง รวมถึงการอภิปรายเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ

๑๐. ศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม (Religion) เช่น รายการถ่ายทอดพิธีกรรมทางศาสนา รวมถึงรายการสารคดีและการอภิปรายที่ให้ความ

รู้เกี่ยวกับศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม

จุมพล รอดคำดี (2525) ได้แบ่งประเภทรายการโทรทัศน์และรายการวิทยุออกเป็น ๔ ลักษณะใหญ่ ๆ คือ .

๑. แบ่งโดยเอาเนื้อหาของรายการ (Content) เป็นหลัก
๒. แบ่งโดยเอาวิธีเสนอรายการ (Presentation) เป็นหลัก
๓. แบ่งโดยเอาผู้ชมหรือผู้ฟัง (Audience) เป็นหลัก
๔. แบ่งโดยเอาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน (Function) เป็นหลัก

แต่ที่นิยมใช้เป็นเกณฑ์แบ่งกันมาก คือ การแบ่งโดยเอาผู้ชมหรือผู้ฟังเป็นหลัก และแบ่งโดยเอาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนเป็นหลัก ดังรายละเอียดดังนี้

ประเภทรายการจำแนกตามบทบาทของสื่อมวลชน รายการโทรทัศน์มี ๕ ประเภทคือ

๑. รายการข่าวสาร เป็นรายการที่เสนอเหตุการณ์อย่างตรงไปตรงมาตามที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้ผู้ชมได้ทราบข่าวคราวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ทั้งที่เป็นข่าวสดที่เพิ่งเกิดขึ้น หรือ ข่าวแห้งที่ได้เคยเสนอไปแล้ว แต่นำมาเสนอเพิ่มเติมเป็นชุดเพื่อให้ทราบถึงความเป็นไป

๒. รายการความรู้และการศึกษา เป็นรายการที่มุ่งจะให้ผู้ชมได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น สารคดีนำเที่ยวสถานที่บางแห่ง การปฏิบัติตนให้มีสุขภาพที่ดี การทำอาหาร การเลี้ยงไก่ เป็นต้น รวมทั้งรายการ

เพื่อการสนองเนื้อหาสาระที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา เช่น รายการ
เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช รายการเพื่อการศึกษาของ
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๓. รายการโน้มน้าวและจูงใจ เป็นรายการที่มุ่งเปลี่ยนแปลง
ทัศนคติและค่านิยมของผู้ชมให้เห็นด้วย ให้อึดตาม หรือให้รู้สึกชอบ ไม่ชอบ
ประเด็นใจประเด็นหนึ่ง มักอยู่ในรูปของรายการวิจารณ์ข่าว วิเคราะห์ข่าวที่
จัดเป็นบทความ บทบรรณาธิการหรือการอภิปรายให้เห็นข้อดีของเรื่องหนึ่งและ
ข้อเสียของอีกเรื่องหนึ่ง เป็นต้น

๔. รายการบันเทิง เป็นรายการที่มุ่งให้เกิดความเพลิดเพลิน
สนุกสนาน ทำลายหรือคลายความเครียด อาจเป็นรายการบันเทิงที่มีสาระสูง
เช่น รายการสารคดีบางเรื่องเกี่ยวกับชีวิตสัตว์ หรือการเดินทางไปบนถนน
ประวัติศาสตร์เส้นหนึ่งของประเทศจีน คือ "ถนนสายไหม" หรือ "Silk Road"
ซึ่งผู้ชมจะได้รับความรู้และความเพลิดเพลินกับภาพและเรื่องราวที่เสนอหรืออาจ
เป็นรายการบันเทิงที่มีสาระไม่มาก แต่มุ่งให้เป็นเพศฆาตความเครียด และ
ความกังวลใจต่าง ๆ

๕. รายการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เป็นรายการที่มีจุดมุ่งหมายที่
จะให้ผู้ชมคล้อยตามกับคุณภาพและความดีของผลิตภัณฑ์และบริการที่โฆษณา และมี
ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหน่วยงานที่กำลังประชาสัมพันธ์ รายการโฆษณากับ
รายการประชาสัมพันธ์แตกต่างกัน ในขณะที่รายการโฆษณามุ่งจะให้โน้มน้าวใจ
ให้ผู้ชมชอบสิ่งที่โฆษณา รายการประชาสัมพันธ์จะมุ่งสร้างความเข้าใจอันดีให้
เกิดขึ้นระหว่างผู้ชมและหน่วยงานที่ขายผลิตภัณฑ์และบริการ (แม้หน่วยราชการ
ที่มีผลิตภัณฑ์จะต้องขาย คือ บริการที่ต้องให้แก่ประชาชน และมุ่งสร้างความนิยม
ให้เกิดขึ้น)

ประเภทรายการจำแนกตามผู้ชม

เมื่อจำแนกตามผู้ชม รายการวิทยุโทรทัศน์แบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้ คือ

๑. รายการเด็ก เป็นรายการที่มุ่งสร้างให้สาระความรู้และความเพลิดเพลินแก่เด็กในวัยต่าง ๆ
๒. รายการวัยรุ่น เป็นรายการสำหรับหนุ่มสาว ซึ่งมักเป็นเรื่องความรัก การปรับตัวและการแก้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเลี้ยวของการเปลี่ยนแปลงจากเด็กไปสู่ผู้ใหญ่
๓. รายการแม่บ้าน เป็นรายการที่มุ่งให้ความรู้และความบันเทิงแก่แม่บ้าน เช่น เสนอวิธีเลี้ยงลูกอ่อน วิธีทำอาหาร วิธีเย็บปักถักร้อยและละครโทรทัศน์ประเภทละครชีวิตที่มีความยาวต่อเนื่องเสนอเป็นตอน ๆ ที่เรียกว่า "Serials" หรือภาพยนตร์โทรทัศน์ที่เสนอเป็นตอน ๆ ละเรื่อง แต่มีตัวละครชุดเดียวกัน เรียกว่า "Series"
๔. รายการอาชีพ เป็นรายการที่เสนอสาระความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพ หรือ อาชีพต่าง ๆ แก่ผู้ชม เช่น รายการเพื่อเกษตรกร รายการเพื่อนักธุรกิจ เป็นต้น

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก เป็นรายการที่มีลักษณะที่แตกต่างไปจากรายการทั่ว ๆ ไป เพราะเด็กเป็นกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะพิเศษ คือ ขาดวุฒิคุณวุฒิ ประสบการณ์ในการเรียนรู้ หรือการตัดสินใจว่าอะไรเหมาะสมหรือไม่

เมื่อเขาชมรายการ (Hodge and Tripp, ๑๙๘๖) การจัดรายการสำหรับเด็กจึงนับได้ว่าเป็นเรื่องยากที่จะทำให้รายการนั้นมีทั้งคุณค่าทางการศึกษา และการดึงดูดความสนใจให้สนใจติดตาม รวมทั้งต้องแข่งขันกับรายการอื่นๆ (สันตทองวินทร์, ๒๕๓๔)

ดังนั้นการจัดรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก นอกจากต้องคำนึงถึงพฤติกรรม ช่วงอายุของเด็กในแต่ละวัยซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายแล้ว ผู้จัดรายการในฐานะที่เปรียบดังผู้กั้นกรงเนื้อหา (Gate Keeper) ยังต้องคำนึงถึงตัวเองด้วยว่าตัวเองกำลังทำอะไรอยู่และคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้หรือไม่

- ผู้จัดรายการจัดรายการได้ดีพอหรือยัง
- เด็กจะได้อะไรจากการดูรายการ
- เด็กจะได้ความรู้อะไรเพิ่มเติม
- เด็กจะมีความคิดเห็นอย่างไรหลังจากดูรายการ
- ใครคือผู้ชมรายการ
- โทรทัศน์มีบทบาทหรือผลต่อการเรียนหรือไม่ (Sleeman, ๑๙๘๘)

อรรถัย ศรีสันติสุข กล่าวว่า การจัดรายการสำหรับเด็กควรคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือ

๑. ต้องกำหนดอายุกลุ่มเด็กที่ต้องการเข้าถึงเสียก่อน เพื่อที่จะได้ปรับเนื้อหาถ้อยคำและรายละเอียดต่าง ๆ ให้เหมาะสม
๒. เนื้อหาควรง่าย และชัดเจน เพื่อให้เด็กเข้าใจและติดตามได้ แต่ต้องไม่ง่ายจนเด็กรู้สึกเบื่อ
๓. ถ้อยคำและลีลาการพูดควรให้เป็นกันเองตามธรรมชาติ เข้าใจ

ง่าย ให้เกิดอารมณ์คล้อยตาม

๔. ไม่ใส่เนื้อหาจนหนักเกินไปเพราะเด็กอาจสับสนไม่เข้าใจและจะหมดความสนใจได้

๕. อย่าปลูกฝังสิ่งผิด ๆ ให้กับเด็กแม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อยเพราะเด็กจะจำ

๖. ปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับเด็ก

๗. ควรใช้เสียงประกอบเพื่อให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

๘. ควรเปิดโอกาสให้เด็กเข้าร่วมรายการ เพื่อให้เด็กได้แสดงออก แต่ไม่ควรให้เด่นเกินคนอื่น ๆ เพราะอาจทำให้เด็กคนอื่นขาดความมั่นใจได้

๙. ให้เด็กรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของรายการ

๑๐. เตรียมอุปกรณ์การผลิตให้น่าสนใจ เพื่อดึงดูดความสนใจจากเด็ก (อรทัย ศรีสันติสุข, ม.ป.ป.)

นอกจากนี้ยังมีข้อกำหนดสำหรับรายการวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ สำหรับเป็นแนวทางให้สถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ปฏิบัติตามในการจัดรายการสำหรับเด็ก คือ (กองเผยแพร่การศึกษา, ๒๕๑๕)

๑. ใช้ภาษาง่าย ๆ ที่ถูกต้อง ฟังเข้าใจได้ทันที

๒. เลือกใช้ลักษณะรายการที่เหมาะสมกับประเภทเรื่อง

๓. เป็นไปตามมารยาทและรสนิยมที่ดี

๔. ไม่นำส่วนที่ควรเคารพตามวัฒนธรรมประเพณีมาเป็นเรื่องขบขันล้อเลียน

๕. ไม่เป็นการแสดง ซึ่งถ้าผู้เขานำไปทำตามอย่าง แล้วจะเกิดความเสียหาย

๖. ไม่ก่อให้เกิดความสับสนของ หวาดเสียว หวาดกลัวหรือแสดง
ความทারণ
๗. งดเว้นถ้อยคำและรายละเอียดที่ไม่เหมาะสมจะกล่าวหรือแสดงใน
ที่สาธารณะ หรือต่อหน้าผู้เยาว์ แม้เป็นเรื่องวิชาการ
๘. รายการเพื่อการศึกษาควรเสนอโดยไม่ปะปนกับการโฆษณาสินค้า
๙. ไม่ลบหลู่ล่วงเกินผู้ใด
๑๐. การแสดงความคิดเห็น ควรมีสัมมาคารวะ
๑๑. ไม่ทำให้ผู้ร่วมรายการได้รับความอับอาย หรือสะเทือนใจ
๑๒. ไม่เป็นการช่วยเหลือประพฤติเสื่อมเสียทางศีลธรรม วัฒนธรรมและ
ประเพณีของบ้านเมืองที่ควรรักษา
๑๓. เสนอข้อเท็จจริงให้ถูกต้อง และไม่เสนอแต่เพียงบางส่วนหรือ
บางแง่ อันจะทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน ในเรื่องที่สำคัญ
๑๔. ไม่ใช้วิธีขู่ข่ม ปลุกปั่นอารมณ์ให้เชื่อตาม แต่จะต้องชี้แจง
ข้อเท็จจริง เพื่อตัดสินใจ หรือแก้ปัญหาได้ไม่ผิดพลาด
- จากที่กล่าวมาข้างต้น การจัดรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กของไทย
จึงมีโครงสร้าง หรือองค์ประกอบสำคัญ ๆ คือ
๑. เนื้อหาสาระของรายการ
 ๒. รูปแบบของรายการ
 ๓. เวลาในการเสนอรายการ

เนื้อหาสาระของรายการ

เนื้อหาสาระของรายการ หมายถึง ประเด็น ข้อคิด ทศนะความรู้สึคนึกคิด ทศนคติ ค่านิยม และความชำนาญที่ผู้ชมจะได้รับหลังจากชมรายการแล้ว เพื่อให้ผู้ชมรู้สึกว่าได้รับอะไรสักอย่างจากรายการ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, ๒๕๒๘)

เนื้อหาในรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กโดยทั่ว ๆ ไป ควรมีแนวทางกว้าง ๆ คือ

๑. ควรให้เด็กรู้จักกับโลกภายนอกโดยการนำเด็กให้รู้จักสิ่งต่างๆ รอบตัวให้มากขึ้น รวมถึงความรู้หรือสิ่งแปลกใหม่ที่ไม่ยากสำหรับความเข้าใจของเด็ก
๒. แนะนำให้เด็กรู้จักการปฏิบัติตนที่เหมาะสมในชีวิตประจำวันเพื่อให้เด็กรู้จักการปฏิบัติตนและวางตนได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ของสังคม เช่น การเรียนรู้มารยาทที่เป็นที่ยอมรับของสังคม การปฏิบัติตนด้านสุขอนามัย การศึกษาเล่าเรียน
๓. การฝึกทักษะต่าง ๆ เช่น งานประดิษฐ์ งานฝีมือ เพื่อกระตุ้นเด็กฝึกหัดทำสิ่งต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับวัย และความสนใจ
๔. การให้ความบันเทิง อาจเป็นรูปแบบการเล่าเรื่อง เล่านิทาน ซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กชอบ และผู้จัดควรสอดแทรกคติสอนใจ ข้อคิด และคุณค่าบางอย่างแก่เด็ก (อรทัย ศรีสันติสุข, ม.ป.ป.)

รูปแบบของรายการ

รูปแบบ หมายถึง วิธีการและลีลาการเสนอเนื้อหาสาระและสิ่งที่อยู่ในรายการวิทยุโทรทัศน์ (ซียงค์ พรหมวงศ์, ๒๕๒๘)

รูปแบบรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก อาจจำแนกตามลักษณะรายการที่ผลิตในประเทศได้ดังนี้ (อรชума สุทรวงศ์, ๒๕๒๕)

๑. รูปแบบที่เน้นการแสดงออกของเด็กๆ ซึ่งอาจจัดในรูปของชมรมหรือสโมสร มีกิจกรรมให้เด็กทำหรือแสดงออก บางรายการอาจเปิดโอกาสให้เด็กวางแผนและจัดทำรายการเองด้วย

๒. รายการวิทยุทัศน์า ซึ่งประกอบด้วย รายการย่อย ๆ หลายรายการ เช่น หุ่น ทายปัญหา เล่นเกม เล่านิทาน สัมภาษณ์

๓. รายการละครหรือภาพยนตร์สำหรับเด็ก อาจผูกเป็นเรื่องจบในตอนหรือหลายตอนจบ

๔. รายการตอบปัญหาความรู้สำหรับเด็กและเยาวชน เป็นการแข่งขันความรู้ของเด็กในสาขาต่าง ๆ

๕. รายการอื่นๆ ที่จัดเป็นครั้งคราวในโอกาสพิเศษต่างๆ นอกจากนี้ยังมีรายการอีกประเภทที่มีอิทธิพลต่อเด็ก คือ ภาพยนตร์โฆษณาทางโทรทัศน์อาจเป็นสิ่งมีค่าสำหรับเด็กที่ใช้เด็กเป็นสื่อ

รูปแบบรายการที่ผู้ผลิตเชื่อว่าจะให้ความรู้ข่าวสารข้อมูลมาก คือ รายการแบบนิตยสาร ทั้งนี้เพราะทำให้เด็กได้ชมรายการต่าง ๆ เช่น มีความตื่นเต้น ผจญภัย ความสนุก ซึ่งแต่ละส่วนจะเสนออย่างกระชับรวดเร็ว ไม่น่าเบื่อ (Howe, ๑๙๗๗) นอกจากนี้รายการแบบวิทยุทัศน์าก็เหมาะสำหรับเด็กเพราะความหลากหลายของเนื้อหาจะช่วยดึงความสนใจของเด็กไม่ให้เบื่อง่าย เช่น การเปิด

โอกาสให้เด็กมีส่วนร่วม เล่นเกม ร้องเพลง หรือมีรายการเป็นภาพยนตร์การ์ตูน ภาพยนตร์สั้น ๆ รวมถึงนิทาน เรื่องสั้น การใช้หุ่นประกอบการเล่าเรื่อง เป็นต้น (อรทัย ศรีสันติสุข, ม.ป.ป.)

เวลาการเสนอรายการ

จากมติที่ประชุม กบว. ครั้งที่ ๑๒/๒๕๒๕ ได้กำหนดอัตราส่วนของการแพร่ภาพออกอากาศสำหรับรายการโทรทัศน์เด็ก (กรมประชาสัมพันธ์, ๒๕๓๐)

๑. ในช่วงเวลาตั้งแต่ ๑๖.๐๐-๑๘.๐๐ น. ให้สถานีพิจารณาเสนอรายการไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่เด็ก เช่นรายการที่ไม่มีเนื้อเรื่องแสดงถึงการอาฆาต จองเวร การรุมโทดร้ายรุนแรงหรือขัดต่อวัฒนธรรมอันดีของไทย ไม่ยั่วยุกามารมณ์ หรือส่งเสริมอบายมุข ซึ่งอาจเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่เด็ก

๒. ช่วงเวลา ๑๘.๐๐-๑๘.๓๐ น. ทุกวันจันทร์ถึงศุกร์ ให้จัดเป็นช่วงเวลารายการสำหรับเด็กหรือรายการที่เป็นประโยชน์สำหรับเด็ก สำหรับวันเสาร์ วันอาทิตย์หรือวันหยุดราชการ หากสถานีไม่มีรายการสำหรับเด็กในตอนกลางวันก็ให้จัดรายการสำหรับเด็กในตอนกลางวันในเวลา ๑๘.๐๐-๑๘.๓๐ น.

ด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย